

Rapport 2008:32

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Ullstorp 8:1 och 11:1

Nykils socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Anders Lundberg
Fredrik Samuelsson

Ullstorp 8:1 och 11:1

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

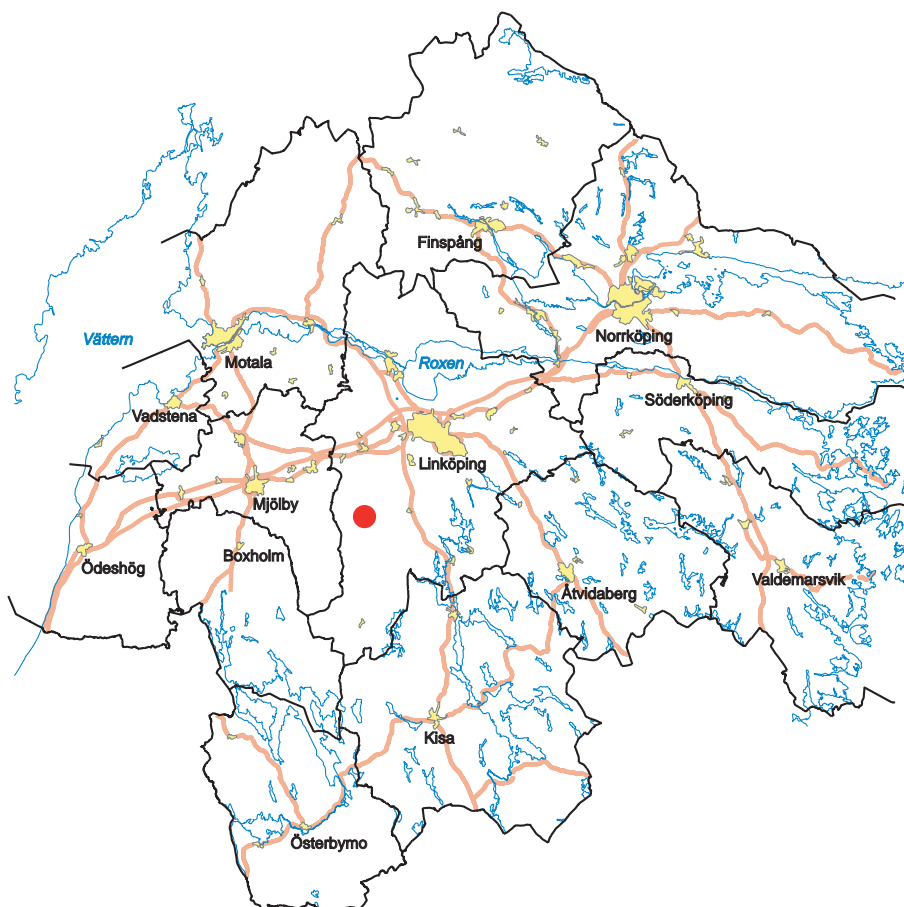
Sammanfattning

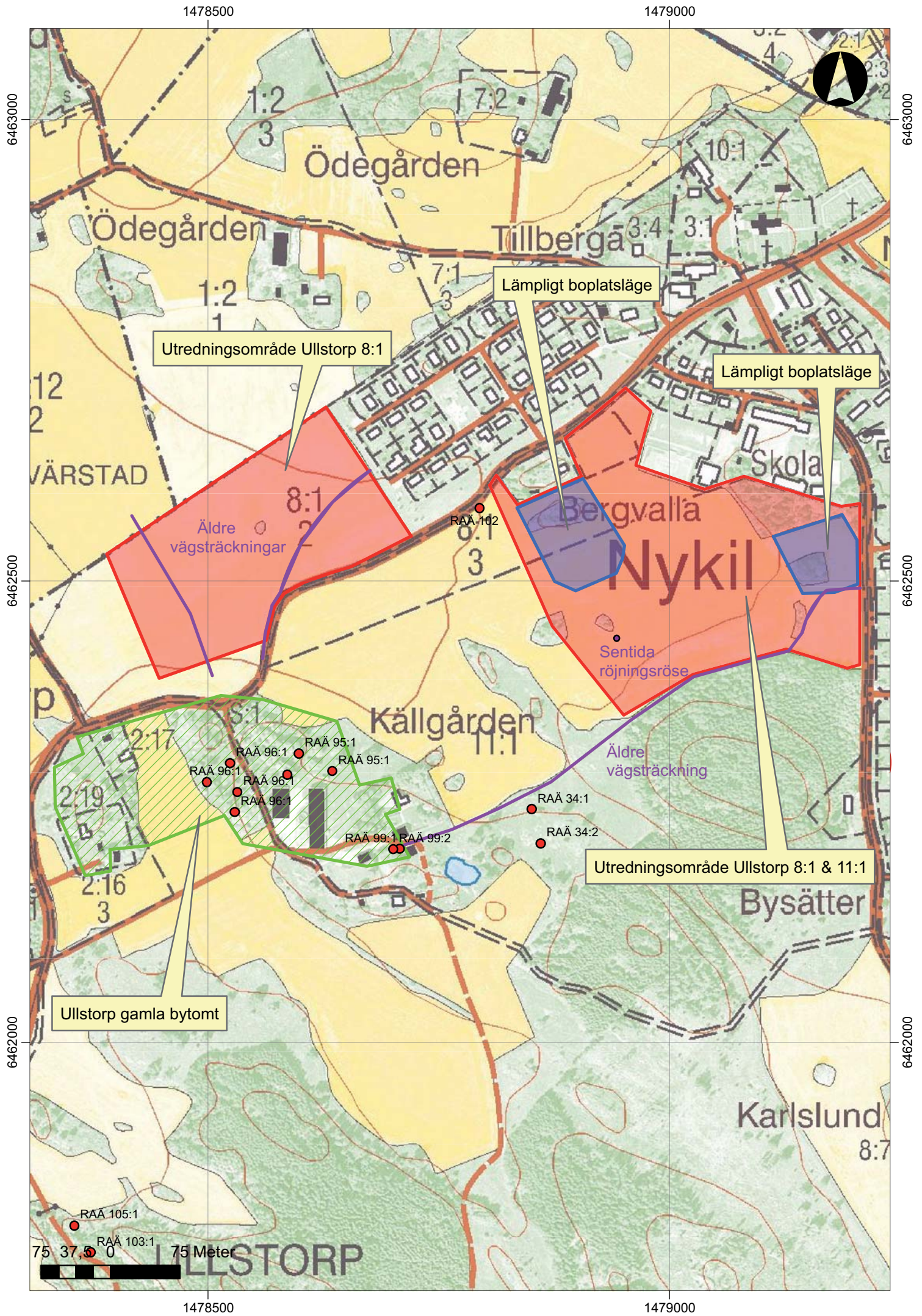
Under 2007 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, i samband med detaljplanearbete inom fastigheterna Ullstorp 8:1 och 11:1 i Nykils socken, Linköpings kommun. Arbetet utfördes på uppdrag av Linköpings kommun.

Utredningens första etapp resulterade i att två objekt valdes ut, inom vilka ett antal söschakt togs upp under etapp två. Ingenting av arkeologiskt intresse påträffades dock. Östergötlands länsmuseum gjorde därför bedömningen att det inte var befogat med vidare arkeologiska åtgärder i ärendet.

Anders Lundberg
antikvarie

Fredrik Samuelsson
antikvarie

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde under 2007 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i samband med detaljplanearbete inom fastigheterna Ullstorp 8:1 och 11:1 i Nykils socken, Linköpings kommun. Det första utredningsområdet (inom Ullstorp 8:1), byttes under ärendets gång ut mot det aktuella utredningsområdet (inom Ullstorp 8:1 & 11:1). Utredningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Linköpings kommun vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för utredningens etapp 1 var Anders Lundberg och för utredningens etapp 2 Fredrik Samuelsson. Båda ansvarade för rapportarbetet.

Områdesbeskrivning

Det omgivande landskapet präglas av åkermark som bryts av moränhöjder med berg i dagen, impediment och skogsbevuxna höjdsträckningar. Bygd och natur utgör den sydligaste utposten av övergångszonen mellan slätt- och skogsbygd. På många av impedimenten och höjdsträckningarna strax norr om Nykil återfinns fornlämningar. Dessa utgörs främst av stensträngar och stensättningar samt mindre gravfält och gravgrupper. Merparten av fornlämningarna kan hänföras till den äldre järnåldern men gravfälten hyser även gravformer med fortsättning in i yngre järnålder. Även ortnamnsbeståndet norr om Nykil, med ändelser på *-stad* och *-by*, indikerar en järnålderstablering. Söder om Nykil blir det glesare mellan fornlämningarna och ortnamnsbeståndet med ändelser på *-torp*, *-bo* och *-säter* indikerar ett till stora delar medeltida kolonisationsområde.

Nykils tätort utgörs av ett villasamhälle som expanderat från 1970-talet och framåt. Ortnamnet avser kyrkan och socknen med tidigaste skriftligt belägg från år 1346. Förleden *Ny-* särskiljer från grannsocknen Gammalkil, ur vilken Nykil med största sannolikhet är utbruten. Fram till slutet av 1300-talet refereras orter och personer i socknarna omväxlande till "Kil, Nya Kil och Gamla Kil". Först därefter tycks Nykil vara territoriellt konsoliderat. En intressant företeelse är att kyrkan inte tycks ha uppförts i en befintlig by, utan där markerna till byarna Boarp, Dvärstad och Ullstorp möts. Inga jordbruksenheter under namnet Nykil kan beläggas under medeltiden och har med ett undantag heller inte funnits i nyare tid. Undantaget utgörs av vad som i det äldsta kartmaterialet benämns som "Cappellansgården" och vars tillhörande marker utgjorde en mindre "ö" på omgivande byars marker. Inom denna "ö" är även kyrkan med kyrkogård belägen och det är även inom denna som kyrkobyen Nykil primärt växt fram. Förutom kyrkan kan det under medeltiden möjligen ha funnits präst- eller klockar-

bostäder och annan till kyrkan hörande bebyggelse inom området. Genom det skriftliga källmaterialet är det känt att kyrkoherden i Nykil år 1528 genom köp förvärvade gården Näs i grannsocknen Gammalkil. Näs är beläget ca 1,5 km västerut från Nykils kyrka och tycks under medeltiden, från år 1363-1528, ha bestått av en ensamgård av frälse natur. Därefter blir den prästgård till Nykil och byter sockentillhörighet. I kartmaterialet fram till omkring år 1800 är "Cappellansgården" belägen strax norr om kyrkan. På häradskartan från 1868-77 är detta gårdsläge borta och i stället återfinns komministerbostället på platsen för nuvarande "prästgården" (byggd ca 1940).

Byn Dvärstad finns omnämnd i skriftliga källor år 1352. I det äldsta kartmaterialet återfinns två gårdar i byn, men indikationer finns på att det ursprungligen kan ha varit tre. Byn låg i gärdslag med den angränsande byn Ullstorp. Sannolikt är Ullstorp ursprungligen en, inte helt fullbordad, avgärda enhet till Dvärstad. Ullstorp omnämns tidigast år 1400. Dvärstad gränsar åt väster till ovan nämnda Näs prästgård. I anslutning till Dvärstad finns ett par runda stensättningar, medan Ullstorp tycks sakna äldre lämningar. Ingen av bytomterna är registrerade i fornminnesregistret. Trots genomfört stor- och laga skifte har Dvärstad behållit sin äldsta kända bytomtsstruktur. Inom Ullstorps bytomt kvarligger välbevarade byggnadslämningar av de efter laga skiftet utflyttade gårdarna, vilka finns upptagna i fornminnesregistret.

Slutligen bör påpekas att det strax väster om utredningsområdets nordvästra hörn finns en fyndplats för väghållningssten (RAÄ 102:1). Själva väghållningsstenen (RAÄ 99:2) är sedan tidigare flyttad och är nu placerad ca 380 m sydväst om fyndplatsen.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var primärt att fastställa huruvida fast fornlämning skulle komma att beröras av påbörjat detaljplaneprogram. Utredningens resultat skulle vid eventuell framtida exploatering kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet, samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Målsättningen var att inom utredningsområdet påvisa sammanhållna kulturhistoriska miljöer utifrån fornlämnings- och ort-/marknamnsbeståndet med kopplingar till det historiska kartmaterialet och resultatet från tidigare undersökningar i närområdet. Utredningen skulle även ge förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning är belägen inför en eventuell exploatering.

1478800

1479100

Lämpligt boplatssläge

Lämpligt boplatssläge

Skola

Bergvalla

Nykil

Sökschakt

Sökschakt

Sentida
röjningsröse

Utredningsområde Ullstorp 8:1 & 11:1

Äldre
vågsträckning

RAÄ 34:1

RAÄ 34:2

1478800

1479100

6462600

6462600

6462300

6462300

Metod och dokumentation

Den arkeologiska utredningen omfattade två etapper. Den första genomfördes som kart- och arkivstudier, samt specialinventering i fält. Eftersom det aktuella utredningsområdet innehåller ett par lämpliga boplatslägen togs, under etapp 2, sökschakt upp inom två ytor. Schakten grävdes skiktvis med maskin ner till dess att naturlig undergrund framkom.

Resultat och tolkning

Under etapp 1 noterades att det fanns tre äldre vägsträckningar inom de båda utredningsområdena. I det första utredningsområdet (Ullstorp 8:1) löpte dels vägen mellan Ullstorp och Dvärstad, dels en väg mot Nykils kyrka. Längs med det andra och nu aktuella utredningsområdet (Ullstorp 8:1 & 11:1) löpte en väg mot Ullstorp gamla bytomt. Vid inventeringen observerades dels ett odlingsröse av sen karaktär, dels två, ur topografisk synpunkt, lämpliga boplatslägen i det sistnämnda utredningsområdet.

Under etapp 2 togs sammanlagt 11 sökschakt upp inom de två lämpliga boplatslägena. Totalt undersöktes drygt 400 löpmeter samt en yta på ca 70 m². Schaktbredden var 1,8 - 3 m och djupet var 0,2 - 0,4 m. I åkermarken var matjorden lerig och undergrunden bestod av gulbrun lera. På impedimenten bestod matjorden av brun sand och undergrunden av gul sand/silt. Sentida röjningsrösen observerades och påträffades på impedimenten. I övrigt påträffades ingenting av arkeologiskt intresse.

Östergötlands länsmuseum ansåg därför att det inte var befogat med vidare arkeologiska åtgärder i ärendet.

Referenser

Fornminnesregistret: <http://www.fmis.raa.se/fmis/>

Tekniska uppgifter

Lokal	Ullstorp 8:1 & 11:1
Socken	Nykil
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	-
Ekonomiska kartans blad	085 25 (8F 2f Nykil)
Koordinater	X6462515, Y1479015 (mittpunkt)
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens dnr	431-20915-06
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens beslut	2006-11-30
ÖLM dnr	491/06
ÖLM projektnr	530566
Uppdragsgivare	Linköpings kommun
Kostnadsansvarig	Linköpings kommun
Projektledare	Anders Lundberg & Fredrik Samuelsson
Rapportarbete	Anders Lundberg & Fredrik Samuelsson
Fältarbetstid	2007-10-30--31
Totalt undersöktes	Ca 400 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Fredrik Samuelsson
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02241
ISSN 1403-9273 Rapport 2008:32 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde under 2007 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i samband med detaljplanearbete inom fastigheterna Ullstorp 8:1 och 11:1, Nykils socken, Linköpings kommun, Östergötland.

Utredningens första etapp resulterade i att två objekt valdes ut, inom vilka ett antal söschakt togs upp under etapp två. Ingenting av arkeologiskt intresse påträffades dock. Östergötlands länsmuseum gjorde därför bedömningen att det inte var befogat med vidare arkeologiska åtgärder i ärendet.